

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**
NAMANGAN TO'QIMACHILIK SANOATI INSTITUTI

"TASDIQLAYMAN"

Namangan to'qimachilik
sanoati rektori

Q.M. Xoliqov
Q.M. Xoliqov

**KASB MAHORATI FANINING
O'QUV DASTURI**

Bilim sohasi	700 000	-	Muhandislik, ishlov berish va qurilish sohalari
Ta'lim sohasi:	720 000	-	Ishlab chiqarish va ishlov berish sohalari
Ta'lim yo'nalishi:	60721300	-	Tabiiy tolalarni dastlabki ishlash texnologiyasi (xomashyo va jarayon turlari bo'yicha)

Namangan- 2024

Fan/modul kodi KM2812		O'quv yillari 2024-2025	Semestr 7, 8	ECTS-Kreditlar 12	
Fan/modul turi Tanlov		Ta'lim tili O'zbek		Haftadagi dars soatlari 6	
1	Fanning nomi		Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Kasb mahorati		180	180	360
2	I. Fanning mazmuni Fanni o'qitishdan maqsad- talabalarni "Kasb mahorati" fanidan ishchilar va xizmatchilarning asosiy malaka talabalarini hamda vazifalarini aniqlash va shundan olgan bilimlarini mustaxkamlashdan iborat. Fanni vazifasi - talabani ushbu fan bo'yicha olgan amaliy bilimlarini hamda kurs loyixasi va diplom loyixalarini bajarish bilan real sharoitga qo'llash bo'yicha ko'nikmalar hosil qilishdir.				
	II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari) II. I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi: 1-mavzu: Kadrlar tayyorlashda kasbiy fanlarning ahamiyati. "Kasb mahorati " fanining o'qitishning asosiy maqsadi, mutahassislar jihozlarni to'g'ri ishlatishni, ishchi qismlarini sozlashva ta'mirlash, ishlab chiqarilayotgan mahsulotni sifatini nazorat qilish va boshqarish. 2-mavzu. Ishchi va xizmatchilar uchun ichki mehnat tartibining namunaviy qoidalari. Umumiy qoidalar,ishchi va xizmatchilarni ishga qabul qilish va ishdan bo'shatish, ishchi va xizmatchilarning asosiy majburiyatlari, ish beruvchining majburiyatlari, ish vaqti va uning foydalanishi, ishdagi muvaffaqiyatlari uchun rag'batlantirish, mehnat intizomini buzganlik uchun javobgarlik. 3-mavzu. Ishchi va xizmatchilar uchun mehnatni muhofaza qilish va mehnat xavfsizligini ta'minlash hamda uning yo'riqnomalari. Umumiy ma'lumot. Yo'riqnomalarni ishlab chiqish, rasmiylashtirish va tasdiqlash tartibi, tuzilishi va mazmuni, ro'yhatdan o'tkazish, ko'paytirish, hisobotini olib boorish.				

4- Mehnat xavfsizligi. Ishlab chiqarishning xavfli va zararli omillari.

Ishlab chiqarish uskunalarining xavfsizligi. Ishni tashkil qilish va ish o'ri. Mehnat gigenasi. Yong'in xavfsizligi. Ishlovchilarni himoyalash vositalari.

5-mavzu. Korhonalarda mehnat xavfsizligini ta'minlashning uch bosqichlinazoratini tashkillashtirish.

Umumiy qoidalar, ishlab chiqarish tsexlari, bo'linmalarining uch bosqichli nazoratini olib borilishi.

6-mavzu: Ishchilarning va xizmatchilar asosiy kasblarining klassifikatsiyasi.

Ishchilarning malaka talablari va xizmatchilar malaka talablari va ularning asosiy kasblarining klassifikatsiyasi.

7-mavzu: Paxtani fermer xo'jaliklardan qabul qilish bosqichlri va uni nazoratga olish.

Tayyorlov maskani hodimlarining vazifalari, laboratoriya hodimlarining vazifalari,seleksiya usullari, tolani chigitga birikish mustahkamligi.

8-mavzu: Paxta tozalash korxonalari va tayyorlash maskanlarining rahbarlari, mutaxassislari va xizmatchilarining malaka tavsifi.

Paxta tozalash korxonalari va tayyorlash maskanlarining rahbarlari, mutaxassislari va xizmatchilarining malaka tavsifining ma'lumotnomasi.

9- mavzu: Chigitli paxtaning g'aram maydonchalari va yopiq omborlarda saqlashda mas'ul xodimlarning malaka tavsifi.

Paxtani saqlash qoidalarini va saqlash davrida sifatini aniqlash,paxtani saqlanishini tekshirish, paxtadan namuna olish usullari.

10-mavzu: Paxta tozalash korhonalari va uning faoliyatini tashkil etishda bosh direktorning malaka tavsifi.**

Paxta tozalash korhonalari tashkil etishda qo'yiladigan talablar. Bosh direktor malaka talablari va ularning kasbiy klassifikatsiyasining tavsifi.

11- mavzu: Texnologik jarayonlarni tashkil etishda ishlab chiqarish bo'yicha direktor (Bosh muhandis) malaka tavsifi.

Paxta tozalash korhonalari texnologik jarayonlarini tashkil qilish va uning tarkibiy qismlari. Ishlab chiqarish bo'yicha direktor (Bosh muhandis) malaka tavsifi.

12- mavzu: Mehnat muhofazasi va havfsizlik texnikasi bo'yicha mutahassislarning malaka tavsifi.

Mehnat muhofazasi, texnika havfsizligi, ishlab chiqarish sanitariyasi to'g'risidagi yoriqnomalar, qoidalar va boshqa me'yoriy hujjatlar.

13-mavzu: Paxtani dastlabki ishlash texnologiyalarini takomillashtirish va investitsiya kiritish. Moliya bo'yicha direktor (Bosh hisobchi) malaka tavsifi.**

Sohaga chet el texnologiyalarini jalb qilish va investorlar bilan ishlash. Moliya bo'yicha direktor (Bosh hisobchi) malaka tavsifi.

14-mavzu: Uskunalarini texnik nazorati, metrologiya va laboratoriya jihozlarini qiyoslovdan o'tkazish.**

Texnik nazorat, metrologiya va laboratoriya bo'limi boshlig'ining malaka tavsifi.

15-mavzu: Paxta tozalash korxonalarida ishlatiladigan paxta tashish vositalaridan foydalanishda ishchi hodimlarning malaka tavsifi.

Ombordagi paxtani pnevmotransport quvuriga uzatish, paxtani havo yordamida tashish.

16-mavzu: Paxtani quritish jarayonida ishchi hodimlarning malaka talablari.

Paxtani komponentlari namligi, paxtani quritishda foydalaniladigan zamonaviy jihozlar, quritish jihozlarining issiqlik bilan ta'minlash.

17-mavzu. Paxtani iflos aralashmalardan tozalash jarayonida ishchi hodimlarning malaka talablari.

Uskunalaridagi texnologik tirqichlardan mahoratli foydalanish. Hodimlarga qo'yiladigan talablar va jarayonda faoliyat olib borishda me'yoriy hujjatlar. Chigitli paxta tarkibidagi iflos aralashmalar, ularni tozalash texnologiyasi va jihozlari. Zamonaviy tozalash mashinalari va chet el texnologiyalari.

18-mavzu: Paxtani tozalash korxonalarida jinlash jarayonida ishchi hodimlarning malaka talablari.

Ishchi hodimlarga qo'yiladigan talablar va jarayonda faoliyat olib borishda me'yoriy hujjatlar. Uskunalaridagi texnologik tirqichlardan mahoratli foydalanish. Jinlashning turlari va unda ishlatiladigan uskunalar. Chet el texnologiyalari.

19-mavzu: Korxonadagi linterlash bo'limi ishchi hodimlarining malaka talablari.

Paxta momig'ini sifatini nazorat qilish va boshqarish. Uskunalaridagi texnologik tirqichlardan mahoratli foydalanish. Linterlash jarayoni va unda ishlatiladigan uskunalar.

20-mavzu: Korxonaning toylash bo'limi smena boshlig'ining malaka tavsifi.

Tola va momiqni havodan ajratish jarayonida ishlatiladigan uskunalar. Shibbalagich, press va ularni ishdan chiqaruvchi qismlari, ta'mirlash yo'llari.

21-mavzu: Paxta tozalash korxonalarining mexanika bo'limi.

Mexanika bo'limi xodimlarining vazifalari, Arra ta'mirlash, arra charhlash, arraga tish chiqarish, toblash, arralarni tekislash. Uskunalarini ta'mirlashga qabul qilish bo'yicha umumiy ko'rsatmalar.

III. Laboratoriya mashg'ulotlari buyicha ko'rsatma va tavsiyalar.

Tajriba mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Paxta va tolaning fizik-mexanik xususiyatlari.
2. Paxtani g'aram maydonchalari va yopiq omborlarda saqlash.
3. Paxtani tipi va navlarga bo'linishi.
4. Quritish mashinalarini boshqarish mexanizmlarini o'rganish.
5. Xorijiy minorali quritish mashinalarini boshqaruv panellarini o'rganish.
6. UXK tozalash mashinalarini boshqaruv panellarini o'rganish*.
7. Xorijiy (Xitoy) tozalash mashinalarini boshqaruv panellarini o'rganish**.
8. Xorijiy (Turkiya) tozalash mashinalarini boshqaruv panellarini o'rganish***.
9. Xorijiy (Hindiston) tozalash mashinalarini boshqaruv panellarini o'rganish****.
10. Jinlash mashinalarini boshqaruv panellarini o'rganish*.
11. Xorijiy (Xitoy) jinlash mashinalarini boshqaruv panellarini o'rganish**.
12. Xorijiy (Turkiya) jinlash mashinalarini boshqaruv panellarini o'rganish***.
13. Xorijiy (Hindiston) jinlash mashinalarini boshqaruv panellarini o'rganish****.
14. Momiq ajratish (linterlash) mashinalarini boshqaruv panellarini o'rganish*.
15. Xorijiy (Xitoy) momiq ajratish (linterlash) mashinalarini boshqaruv panellarini o'rganish**.
16. Xorijiy (Turkiya) momiq ajratish (linterlash) mashinalarini boshqaruv panellarini o'rganish***.
17. Xorijiy (Hindiston) momiq ajratish (linterlash) mashinalarini boshqaruv panellarini o'rganish****.
18. Toylash mashinalarini boshqaruv panellarini o'rganish*.
19. Xorijiy (Xitoy) toylash mashinalarini boshqaruv panellarini o'rganish**.

20. Xorijiy (Turkiya) toylash mashinalarini boshqaruv panellarini o'rganish***.

21. Xorijiy (Hindiston) toylash mashinalarini boshqaruv panellarini o'rganish****.

Tajriba ishlarni tashkil etish yuzasidan kafedra tomonidan ko'rsatma va tavsiyalar ishlab chiqiladi. Unda talabalar asosiy ma'ruza mavzulari bo'yicha olgan bilim va ko'nikmalarini amaliy masalalar, keyslar orqali yanada boyitadilar.

Shuningdek, darslik va o'quv qo'llanmalar asosida talabalar bilimlarini mustahkamlashga erishish, tarqatma materiallardan foydalanish, ilmiy maqolalar va tezislarni chop etish orqali talabalar bilimini oshirish, masalalar yechish, mavzular bo'yicha taqdimotlar va ko'rgazmali qurollar tayyorlash, normativ-huquqiy hujjatlardan foydalanish va boshqalar tavsiya etiladi.

**«IFTIHOR MCHJ» Norin paxta tozalash korxonasi talablari bo'yicha tuzilgan mavzular.*

***«Toshbuloq teks MCHJ» korxonasi talablari bo'yicha tuzilgan mavzular.*

****«COTTONVILLE MCHJ» Chinabod paxta tozalash korxonasi talablari bo'yicha tuzilgan mavzular.*

*****«Textile finance Namangan» XKMCHJ» Uchqurgan paxta tozalash korxonasi talablari bo'yicha tuzilgan mavzular*

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar.

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Chiqindilarni yig'uvchi va uning lavozim vazifalari.
2. Paxta tozalash sanoati korxonalarini loyihalash ishlarining kelajakdagi rivojlanish yo'llar.
3. Qayta tiklash yoki texnikaviy qayta yangilashni texnik-iqtisodiy asoslash.
4. Yangidan quriladigan paxta tozalash korxonasiga kerakli xomashyo bazasini aniqlash.
5. Paxta tozalash korxonasining ishlab chiqarish dasturi.
6. Xomashyo va tayyor mahsulotlarni saqlash uchun omborxona, maydonchalar yuzasini hisoblash.
7. Yangi zamonaviy texnologiyani joriy etishda uchraydigan holatlar.**
8. Yangi texnologiyani kiritishdan oldin tahlil etiladigan muammolar.
9. G'aramlarda tunnel ochuvchiva uning lavozim vazifalari.
10. Urug'lik chigit qoplovchi va uning lavozim vazifalari.**

	Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va taqdimot qilish tavsiya etiladi. <i>**« Tashbuloq teks MCHJ » korxonasi talablari bo'yicha tuzilgan mavzular.</i>
3	V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar) Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: – paxta va uni maxsulotlarini sifat ko'rsatkichlariga qo'yilgan talablar, ularni aniqlash va nazorat etishni zamonaviy usullari, paxtani dastlabki ishlashni tashkil etish, texnologik uskunalar va maxsulot sifatiga tasir etuvchi omillarni, texnologik jarayonlar aerodinamikasi va optimal ish tartibi xamda xorijiy texnika va texnologiyalar haqida tasavvurga ega bo'ladi; – paxtani dastlabki ishlashda mavjud texnologiyalar va texnik vositalardan samarali foydalanish, ularning ko'rsatkichlarini baholash va oshirish choralarini ko'rish; – paxtani dastlabki ishlashda ishlab chiqarish texnologik jarayonlarini amalga oshirish uchun zarur bo'lgan ishlab chiqarish jarayonlari va resurslarini rejalashtirish; – paxta va uni mahsulotlarini sifat ko'rsatkichlarini aniqlash va nazorat etishni zamonaviy usullari, paxtani dastlabki ishlashni texnologik jarayoni va uskunalarini, texnologik uskunalarining uzatmalari, texnika va texnologiyalar tanlab olishni bilishi va ulardan foydalana oladi;
4	VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: – ma'ruzalar; – laboratoriya mashg'ulotlari; – interfoal keys-stadilar; – kichik guruhlarda ishlash; – taqdimotlar qilish; – jamoa bo'lib ishlash; – vedio materiyallar tayyorlash; – individual ishlash; – virtual reallik; – mobil platforma; – courelab;
5	VII. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.

VII. Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manbaalari

Asosiy adabiyotlar:

1. M.T.Xojiev, A.M.Salimov, U.S.Tadjiev "Kasb mahorati". O'quv qo'llanma.- T.: "Adabiyot uchqunlari", 2018. -217 bet.
2. Зикриев Э.З. Пахтани дастлабки қайта ишлаш. Ўқув қўлланма. Т.: Меҳнат, 2002. - 405 бет.
3. A. Salimov. "Tovarshunoslik". Darslik. Toshkent-2018. 217-bet.

Qo'shimcha adabiyotlar

4. Ryszardm.Kozloiski. Handbook of natura fibres. Volume 2: Processing and applications. Moodxad Publishing Limited, 2012.
5. Ф.Б. Омонов. Пахтани дастлабки ишлаш бўйича справочник. Услубий қўлланма. Т.: Ворис, 2008. - 413 бет.
6. Sarimsakov O.SH. "Aerodinamika va pnevmotransport" fani bo'yicha darslik. «Navro'z» nashriyoti, 2021. 132 bet.

Axborot manbalari

1. www.paxta.uz
2. www.ziyonet.uz
3. <http://www.iitd.ac.in>
4. www.bilim.uz

7 Fanning o'quv dasturi Namangan to'qimachilik sanoati instituti Kengashining 2024 yil "26" avgust "1"-sonli bayonnomasi bilan maqullangan.

8 **Fan/modul uchun mas'ul:**
X. Sharipov – Namangan to'qimachilik sanoati instituti "To'qimachilik tolalari muhandisligi" kafedrasi, dotsent.
Sh. Najmiddinov – Namangan to'qimachilik sanoati instituti "To'qimachilik tolalari muhandisligi" kafedrasi, assistent.

9 **Taqrizchilar:**
R. Muradov – Namangan to'qimachilik sanoati instituti "To'qimachilik tolalari muhandisligi" kafedrasi, professor.
O. Xolmirzaev – "Namangan paxta tex" klaster boshqaruv raisi.